

Kantanen Mari & Sanni Tiitinen

***Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteista neuvottelemisen
yksilöohjausvuorovaikutuksessa***

Tässä esityksessä tarkastelemme vuorovaikutustilanteita, joissa kuntoutuksen ammattilainen ja kuntoutuja asettavat yhdessä kuntoutumisen tavoitteita Kelan ammatillisessa Taito-kuntoutuksessa. Taito-kuntoutus on suunnattu 18–64-vuotiaille henkilöille, joiden sairaus tai vamma vaikeuttaa työelämään tai opintoihin osallistumista (Kela, 2023).

Kela ohjeistaa ammattilaisia toimimaan kuntoutujalähtöisesti ja käyttämään tavoitteiden asettamisessa Goal Attainment Scale (GAS) -menetelmää ja siihen perustuvaa *Omat tavoitteeni* -lomaketta (Sukula ym. 2021). GAS-menetelmä jäsentää kuntoutuksen toteutusta, edistää yhteistyötä sekä motivoi ja sitouttaa kuntoutujaa kuntoutukseen. Samaan aikaan GAS-menetelmän käyttämiseen on tunnistettu liittyvän haasteita ja jännitteitä (Åkerblad 2025).

Aiempien vuorovaikutustutkimusten perusteella tavoitteen asettaminen näyttäytyy hienovaraisena neuvotteluprosessina, jossa on riski kuntoutujan yksilöllisten tavoitteiden sivuuttamiselle (Barnard ym. 2010). Osapuolet eivät välttämättä jaa yhteistä käsitystä tavoitteen asettamisesta, mikä voi tehdä prosessista ambivalentin (Tiitinen ym. 2023). Kuntoutujat saattavat vastustaa ammattilaisen ehdottamia tavoitteita erityisesti silloin, kun ne kohdistuvat henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Sen sijaan tavoitteiden suuntaaminen kuntoutujan toivottuun toimintaan (Weiste ym. 2022) tai niiden muotoileminen ehdotuksiksi kuntoutujan omasta puheesta (Vehviläinen & Svinhufvud 2018) voivat tukea tavoitteiden asettamista.

Aiemmat tutkimukset eivät ole tarkastelleet, miltä GAS-menetelmän ja *Omat tavoitteeni* -lomakkeen käyttö näyttävät käytännön vuorovaikutuksessa. Näiden menetelmien käyttöön liittyvien haasteiden, jännitteiden ja mahdollisuuksien syvällisempi ymmärtäminen edellyttää tutkimusta, joka perustuu autenttisiin vuorovaikutustilanteisiin. Tässä esityksessä tartumme tähän tutkimusaukkoon.

Aineistomme sisältää kuusi video- tai äänitallennettua yksilöllistä ohjaustilannetta Taito-kuntoutuksesta. Nämä kuusi tallennetta on valittu mukaan laajemmasta

aineistosta, joka on kerätty osana *Kelan ammatillisen Taito-kuntoutuksen toimeenpanotutkimusta* (Tiitinen ym. 2025). Tutkimus toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ja sen rahoitti Kela.

Tallenteilla on mukana viisi kuntoutujaa ja neljä kuntoutuksen ammattilaista. Tässä esityksessä esitettävään analyysiin valittiin sellaiset toimintajaksot, joissa käytetään *Omat tavoitteeni* -lomaketta ja määritellään kuntoutujalle kuntoutumisen kokonaistavoite Taito-kuntoutuksen ajalle. Näitä toimintajaksoja oli aineistossa yhteensä seitsemän. Toimintajaksoja analysoimme keskustelunanalyysin menetelmin.

Kuvaamme esityksessä 1) miten ohjaaja kutsuu kuntoutujaa kertomaan yksilöllisestä kuntoutumisen tavoitteestaan, 2) miten kuntoutuja vastaa kutsuun, ja 3) miten kuntoutujan vastausta kohdellaan.

Alustavien havaintojen mukaan ohjaajat kohtelevat kuntoutujia vastuullisina tavoitteiden määrittelyssä, mutta kuntoutujien vastaukset noudattelevat usein ohjaajan esittämiä geneerisiä tavoitteita. Esityksessä pohdimme, millaisia seurauksia tavoitteenasetannan eri toimintatavoilla on osapuolten episteemisille ja deonttisille oikeuksille.

Lähteet:

Barnard, R-, Cruice, M. & Playford, E. (2010) Strategies Used in the Pursuit of Achievability During Goal Setting in Rehabilitation. *Qualitative Health Research* 20(2): 239-250

Kela (2023) Ammatillinen Taito-kuntoutus. <https://www.kela.fi/taito-kuntoutus>

Sukula, S., Vainiemi, K. & Autti-Rämö, I. GAS-menetelmä, Käsikirja Versio 5.0. <https://www.kela.fi/documents/20124/951672/gas-menetelma-kasikirja.pdf/823fe47d-482d-bd03-03f7-a39a57cc0857?t=1640004717108>

Taito-kuntoutus. Kelan kuntoutuksen palvelukuvaus, ammatillinen kuntoutus. 1.1.2022. <https://www.kela.fi/documents/20124/915177/ammattillinen-taito-kuntoutus.pdf>

Tiitinen, S., Logren, A. & Vehviläinen, S. (2023) Tavoitteista päättämisen jännitteiset kehykset kuntouttavan työtoiminnan ohjauskeskusteluissa. Teoksessa: Stevanovic, M. (toim.) Yhdessä päätetty. Kohti tasa-arvoista vuorovaikutusta ja osallistumista. Helsinki: Gaudeamus.

Tiitinen, S., Malinen K., Alakärppä, O., Kantanen, M. & Moilanen, J. (2025) Kelan Taito-kuntoutuksen toteutus ja kehittämistarpeet: toimeenpanotutkimus. Tutkimuksia 168/2025. Helsinki: Kela <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/250f8c23-dda2-4819-b461-27f68d2b442d/content>

Vehviläinen, S. & Svinhufvud, K. (2018). Työskentelyongelman määrittely opintopsykologin vastaanotolla. *Psykologia* 2018 53 (05-06): 364–388.

Weiste, E., Niska, M., Valkeapää, T. et al. (2022) Goal Setting in Mental Health Rehabilitation: References to Competence and Interest as Resources for Negotiating Goals. *J. Psychosoc Rehabil. Ment. Health* 9, 409–424. <https://doi.org/10.1007/s40737-022-00280-w>

Ålerblad, L. (2025) GAS-menetelmän käyttötarkoitukset ja kokemukset kuntoutuksessa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Raportteja 4/2025. Helsinki: Kela. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-284-221-3>